

N:o 12.

Ank. till Riksd. kansli den 18 februari 1904, kl. 12,30 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående rätt att medelst expropriation förvärfva mark för linbaneanläggningar i vissa fall.

Lagutskottet har till behandling fått emottaga en af herr *Lundberg* inom Första Kammaren afgifven motion, n:o 19, af följande lydelse:

»Bland den senare tidens nya transportmedel intaga linbanorna ett mycket framstående rum.

De äro jämförelsevis billiga. De äro ofarliga och göra mycket litet intrång å den mark, hvaröfver de äro framdragna. Deras transportförmåga är synnerligt stor. De kunna ock utan svårighet framdragas genom öde bygder samt öfver oländig och kuperad mark.

Särskildt lämpa sig linbanorna till transport af malm, kol och tackjärn. De hafva därför företrädesvis fått användning vid grufvor, hyttor och bruk.

Med stöd af §§ 32 och 35 i gällande grufstadga hafva ock vederbörande bergstjänstemän ansett sig kunna åt grufägare anvisa nödig mark för anläggning af linbanor för utfrakt af malm från grufvorna till järn-

vägsstationer och andra platser, äfven där tillfälle funnits att forsla malmen, helt eller delvis, å landsväg. Härigenom hafva vunnits *dels* en högst afsevärd lättnad i vägunderhållet å de trakter, där linbanor blifvit framdragna, och *dels* lindring i transportkostnaderna för malmen, båda innebärande en nationalekonomisk vinst.

Emellertid har Kungl. Maj:t genom dom nästlidet år i tvist om rätt för bergmästare att åt grufägare anvisa mark för anläggning af linbana förklarar grufägaren icke vara berättigad att af vederbörande jordägare inlösa den för linbanan erforderliga marken.

I och med denna dom torde möjlighet vara för grufägare utesluten att med stöd af nu gällande lagstiftning få, mot någon jordägares bestridande, för malmtransport framdraga linbana öfver jordägarens mark.

Beträffande andre industriidkare, såsom hytt- och bruksägare eller ägare af kvarts- och kalkbrott, finnes, mig veterligen, icke något lagstadgande, hvarigenom de kunna bereda sig tillfälle, mot bestridande af någon jordägare, att öfver denne tillhörig mark anlägga linbana.

För den industriidkare, som för sin rörelse har behof af linbana, återstår således, om han vill anlägga sådan, ej annan utväg än att med de jordägare, öfver hvilkas mark linbanan skall framdragas, söka träffa öfverenskommelse om afstående af den för linbanan behöfliga marken. I många fall har detta lyckats och skall väl äfven framdeles lyckas. Men i många fall, särskildt där linbanan är af större längd och berör ett stort antal skilda fastigheter, är det att befara, hvilket af erfarenheten äfven bekräftats, att en eller annan jordägare skall bestämdt motsätta sig linbanans framdragande öfver hans ägor eller för tillstånd härtill uppställa så hårda villkor, att anläggningen därigenom helt och hållet omöjliggöres.

Såsom ofvan är nämndt, kunna linbaneanläggningar anses ur nationalekonomisk synpunkt vara af stort gagn. De bereda lättnad i underhållet af gamla landsvägar och göra anläggning af nya vägar obehöfvig. De möjliggöra transport och därmed äfven tillgodogörandet af många mineralrikets alster och andra produkter, som icke kunna bära de af en lång landsvägstransport föranledda kostnader eller utgifterna för en järnvägsanläggning.

Vid sådant förhållande bör det icke få ligga i en enskild jordägares makt att förhindra tillkomsten af en dylik anläggning i de fall, att anläggningen kan anses vara af större betydelse för det allmänna; och detta så mycket hellre, som, på sätt förut är antydt, linbanorna äro fullkomligt ofarliga och för jordägaren medföra mycket litet intrång.

Men å andra sidan må tvångsrätt för anläggning af linbanor få komma till användning först efter noggrann pröfning i hvarvt särskildt fall af *dels* behovet af anläggningen och *dels* den inverkan anläggningen kan hafva å befordrandet af en för landet och för det allmänna gagnelig och nyttig industri. Sådan allsidig pröfning kan lämpligen anförtros allenast åt Kungl. Maj:t, hvarför rätten att genom expropriation förvärfva den för linbaneanläggningar erforderliga marken bör göras beroende af utaf Kungl. Maj:t för hvarvt fall lämnad koncession.

För afhjälpan af den utaf mig nu framhållna bristen i vår lagstiftning, hvilken brist lätt kan i många fall förhindra linbaneanläggningar och därigenom, medelbart, äfven försvåra och äfventyra utnyttjandet af landets naturliga tillgångar och tillkomsten af mången för landet viktig industri, synes det mig angeläget, att nya bestämmelser tillkomma, hvarför och då i vår lagstiftning numera blifvit erkänd den grundsats, att tvångsrätt gentemot enskilde må kunna komma till användning för befordrande af industrier och enskild verksamhet, som kan anses vara för det allmänna af stor betydelse, jag härmed tillåter mig föreslå, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen till antagande framlägga förslag till lag om rätt att medelst expropriation förvärfva mark för linbaneanläggningar i sådana fall, där dylika anläggningar kunna anses vara af större betydelse för det allmänna.»

I det utlåtande, särskilda utskottet n:o 1 vid 1902 års riksdag afgaf i anledning af Kungl. Maj:ts då framlagda lagförslag angående elektriska ledningar, upptog utskottet till behandling äfven frågan om den utsträckning, hvari expropriationsrätt för dylika ledningar borde medgifvas, och föreslog till den af Kungl. Maj:t i detta afseende ifrågasatta bestämmelsen, hvarigenom såsom villkor för expropriationsrätt uppställdes tillgodoseende af ett allmänt behof, ett tillägg af innebörd, att expropriation för elektriska ledningars framdragande skulle kunna medgifvas äfven för beredande af drifkraft åt sådana industriella anläggningar, som funnes vara af större betydelse för det allmänna. Såsom motivering härför anförde särskilda utskottet:

»Utskottet har med detta tillägg afsett att bereda möjlighet äfven för sådana enskilda industriella företag, hvilka visserligen icke direkt tillgodose ett allmänt behof eller ändamål, men dock äro af den vikt och

betydenhet, att deras tillkomst får anses vara af större betydelse för orten eller landet i dess helhet, att äfven utan jordägarens medgifvande framdraga de för företaget erforderliga elektriska ledningar. Det har nämligen synts utskottet, att ett enskildt företag, låt vara att det icke är af allmänt behof eller betjänar ett allmänt ändamål, dock kan vara af den allmännyttiga beskaffenhet och därigenom bereda fördel åt så många statsborgare, att staten med skäl bör kunna fordra, att en enskild medborgare i staten icke af en eller annan anledning må kunna förhindra ett dylikt företags tillkomst, för så vidt han nämligen dels erhåller tillfredsställande ersättning för den jord eller lägenhet, som han måste afstå eller upplåta, och för det intrång i öfrigt, som honom genom företaget tillskyndas, dels ock i öfrigt tillförsäkras betryggande garantier i afseende å företagets verkningar. Det torde, enligt utskottets uppfattning, icke heller lida något tvifvel, att en stor industriell anläggning, hvarigenom en naturlig kraftkälla, som eljest måste ligga obrukbar och värdelös, bringas in i produktionens tjänst eller tillfälle gifves att för produktion tillgodogöra sig en å viss ort befintlig råvara, genom att förskaffa arbete och utkomst åt hundra, ja, tusentals personer samt åstadkomma uppsving och uppblomstring af en ort, är af större betydelse för det allmänna än månet sådant allmänt behof, för hvilket expropriationsrätt enligt det kungl. förslaget kan meddelas.»

Den af särskilda utskottet föreslagna bestämmelsen blef af Riksdagen antagen och är jämväl upptagen i gällande lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Hvad af särskilda utskottet sålunda anfördes äger, efter utskottets uppfattning, analogiskt sin tillämpning å det i nu förevarande motion framställda förslaget att för vissa fall medgifva expropriationsrätt för linbaneanläggningar. Såsom motionären på ett belysande sätt framhållit, kunna dylika anläggningar i olika hänseenden medföra afsevärda fördelar icke blott för industrien utan äfven för den ort, där anläggningen sker, och jämväl ur nationalekonomisk synpunkt kunna desamma vara af väsentlig betydelse. Liksom i fråga om elektriska ledningar kunna således äfven beträffande linbaneanläggningar särskilda skäl anses föreligga, som betinga undantag från den eljest gällande principen, att en jordägare icke må för tillgodoseende af en annans enskilda intresse tvingas att mot sin vilja afträda mark. Utskottet anser sig således böra understödja syftet med föreliggande motion. Beträffande sättet för syftets vinnande är utskottet ense med motionären därom, att expropriationsrätt för linbaneanläggningar

bör göras beroende af Kungl. Maj:ts koncession i hvarje särskildt fall och att koncessionen bör föregås af noggrann utredning om linbaneanläggningens allmännytt, på det att expropriationsrättens användning må begränsas till sådana fall, då verkligt viktiga intressen därigenom tillgodoses. I öfrigt torde för den ifrågasatta lagstiftningens detaljer god ledning kunna hämtas från de bestämmelser, som i motsvarande afseende gälla angående elektriska anläggningar. Sålunda torde koncession böra meddelas allenast för en begränsad tidrymd ej öfverstigande fyrtio år, och likaledes erfordras särskilda föreskrifter till betryggande af linbaneanläggningens utförande på ett ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande sätt. Själfallet är, att jordägaren bör tillförsäkras full ersättning icke blott för den mark, som för linbaneanläggningen afstås, utan jämväl för allt däraf härflytande intrång och olägenhet, hvarjämte måste tillses, att linbanorna ej få framdragas allt för nära bebyggda områden eller i öfrigt erhålla en sådan sträckning, att däraf för jordägaren uppstå större olägenheter än oundgängligt är. Tillika torde böra tagas under öfvervägande, i hvad mån, såsom beträffande elektriska anläggningar skett, särskilda bestämmelser kunna vara erforderliga i fråga om skyldighet för linbaneanläggnings ägare att ansvara för skada, som af anläggningens drift kan uppkomma.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida och under hvilka villkor rätt att medelst expropriation förvärfva mark må kunna medgifvas för anläggning af sådana linbanor, som kunna anses vara af större betydelse för det allmänna, samt, därest utredningen därtill gifver anledning, för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser i angifna syfte.

Stockholm den 18 februari 1904.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Vänd!

Reservation

af herrar *Hasselrot, G. Andersson, F. Andersson* och *A. Olsson*.

Herr *Zetterstrand* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
